

Петков В. П.,

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблем запобігання кримінальним правопорушенням,
Донецький державний університет внутрішніх справ, Україна
ORCID: 0000-0003-4310-5876;

Комар А. Ю.,

ад'юнкт,
Військовий інститут
Київського національного університету
ім. Тараса Шевченка, Україна
ORCID: 0009-0006-2030-2411

ЗЕМЕЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ: РОЗМЕЖУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ, АДМІНІСТРАТИВНОЇ І ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Відповідно до постулатів юридичної науки обґрунтовується необхідність встановлення балансу між інститутами громадянського суспільства та демократичною правовою державою у забезпеченні публічного порядку в Україні. Наводяться аргументи на користь обмеження предмета адміністративного права та підстав для адміністративної відповідальності щодо державної адміністрації. З наукової точки зору обґрунтовується необхідність окремої галузі права, яка вивчає суспільне явище «публічний порядок».

Ключові слова: юридична відповідальність, кримінальне правопорушення, адміністративне правопорушення, земельні правопорушення, земельні правопорушення у сфері управління, громадський порядок, публічний проступок.

Постановка проблеми. Конституційні принципи демократичної і правової держави орієнтують розвиток України в напрямі народовладдя і правової держави. Отже, особливого значення для матеріалізації формально-декларативних норм про демократичну та правову державу набуває підсистема правових норм, що регулюють однорідні відносини у сфері громадського та державного забезпечення правопорядку. Тому актуальним є обґрунтування відповідно до постулатів права необхідності виділення з галузей адміністративного законодавства в окрему галузь правил (норм) громадського (публічного) порядку

та дисциплінарної відповідальності за їх порушення. Доцільно, щоб державне регулювання поведінки в громадських (загального користування) місцях було викладено в Кодексі громадського порядку. А норми, що регулюють відповідальність за земельні, лісові, повітряні тощо проступки, були перенесені до базових кодексів, які регулюють правовідносини у відповідних сферах суспільно-економічного життя. При цьому першочерговим завданням є оновлення та реформування законодавства на основі постулатів і аксіом теорії права.

Постулат (від лат. *postulatum* – умова) – твердження, припущення, яке під час побудови наукової теорії приймають без доказів як вихідні щодо аксіом твердження або дані. Постулат не має доказу, а впливає з фактів, систематичних і практичних (емпіричних) пояснень. Відмінність між постулатом і аксіомою в тому, що від аксіом вимагається, аби вона не вступала в протиріччя щодо інших аксіом, тоді як постулатом можуть визнаватися очевидні дані. Наприклад, постулат: тіло падає на землю; аксіома: тіло падає на землю внаслідок земного тяжіння. Під час побудови теорії наступного рівня постулат базової теорії може стати і підставою для інших постулатів, і отримати пояснення чи докази з наукового погляду. Сучасне законодавство в країнах колишнього Варшавського договору та на пострадянському просторі містить комплекс суперечностей теорії права, які де-факто є колізіями не тільки в законодавстві, а й у системі права, а також у праворозумінні.

Вибудовування відносин між громадянським суспільством і демократичною, соціальною, правовою державою здійснюється на рівноправній партнерській основі. Цей постулат є посилом, що вимагає обмежити предмет адміністративного права відносинами державного управління, здійснюваного органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Таким чином, аксіомою є твердження, що сфера адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень (посадових злочинів і адміністративних проступків) обмежена правопорушеннями державних службовців та осіб, яким

делеговано функції у сфері державного управління, наділених владно-управлінськими повноваженнями.

Розглядаючи практичне застосування постулатів деліктології до юридичної відповідальності за порушення встановлених правил, ми спираємось на законодавство України як приклад нормотворчого консерватизму, що спричинив викривлення матерії права і тривалу соціально-економічну стагнацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання уточнення предмета охоронних галузей права в аспектах гуманізації, людиноцентризму, декриміналізації юридичної відповідальності, переосмислення поняття та критеріїв класифікації правопорушень, їхніх ознак і складів розглядали В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, Н. О. Армаш, О. М. Бандурка, В. Т. Білоусов, А. С. Васильєв, Р. А. Калюжний, Л. В. Коваль, А. М. Колодій, В. С. Ковальський, А. Т. Комзюк, І. М. Копотун, М. І. Коржанський, О. І. Остапенко, Д. В. Приймаченко, Л. А. Савченко, М. В. Цвік, О. Н. Ярмиш та інші.

У радянській правовій науці, рудименти якої в українській правовій системі існують донині, ще в 1940 р. Г. І. Петров предметом адміністративного права визначив відносини державного управління, розділивши їх у 1959 р. на горизонтальні та вертикальні. У 1949 р. С. С. Студенікін уточнив їх як відносини влади і підпорядкування, в якій однією зі сторін виступає владний орган держави. У 60-80 рр. ХХ ст. І. М. Пахомов, А. П. Ключниченко, Р. С. Павловський та ін. вбачали в предметі адміністративного права суспільні відносини між носіями прав та обов'язків у сфері державного управління у зв'язку з виконавчо-розпорядчою діяльністю.

Перехід до ринкової економіки та конституційне проголошення будівництва демократичної, соціальної, правової держави зумовили появу нових наукових уявлень про предмет адміністративного права. Від початку 1990-х рр. до теперішнього часу Л. В. Коваль, А. С. Васильєв, В. К. Колпаков, В. Б. Авер'янов та інші включають до предмета адміністративного права відносини як державного, так і недержавного управління, охорони громадського порядку, забезпечення державним апаратом реалізації прав та інтересів громадян, публічного управління,

діяльності органів виконавчої влади та адміністративних судів, застосування заходів адміністративного примусу, внутрішньої організації та діяльності апаратів державних органів. В. К. Колпаков обмежив предмет адміністративного права відносинами адміністративних зобов'язань [10, с. 34].

Битяк Ю. П. предметом адміністративного права вважає відносини, пов'язані з діяльністю органів виконавчої влади; внутрішньоорганізаційною діяльністю державних органів, підприємств, установ, організацій; управлінською діяльністю органів місцевого самоврядування; здійсненням недержавними суб'єктами делегованих повноважень органів виконавчої влади; здійсненням правосуддя у формі адміністративного судочинства [11, с. 19–21].

Однак публічно-правове регулювання виражає природу суспільства як складної рухомої соціальної системи взаємодії людей, пов'язаних інтересами у сфері суспільного виробництва, розподілу, обміну, споживання матеріальних і духовних благ, які визначаються потребами індивідів і родин у процесі здійснення групових, станових, класових, національних відносин, та встановлюють межі поведінки в таких спільних інтересах за допомогою соціальних (неюрідичних і юридичних) норм. Кожному історичному типу суспільства притаманні специфічні учасники соціального спілкування, представлені індивідуальними та груповими суб'єктами: особами, сім'ями, станами, класами, соціальними групами, верствами, прошарками, національностями, народом, нацією, державою та іншими складовими. Основними елементами, що визначають тип і характер суспільства, як це справедливо зазначає О. Ф. Скакун, є власність, праця і сім'я [2, с. 78–79].

У гранично чіткій характеристиці публічно-правового простору, що міститься в монографії О. М. Колодія «Принципи права України», йдеться про вертикально-управлінські відносини в діяльності держави, здійснювані за принципами ієрархічності, адміністрування та субординації, влади – підпорядкування, нерівного правового становища, загальної забороненості, імперативності, правового захисту загального інтересу [1, с. 61–62].

Партнерська співпраця рівноправних та взаємно відповідальних суб'єктів – громадянського суспільства і демократичної правової держави – об'єктивує нову системно-функціональну реальність, у якій забезпечення громадського порядку виключною компетенцією органів державної влади вже неможливе. Тому предмет адміністративного права необхідно обмежити відносинами державного управління в рамках виконавчої влади та місцевого самоврядування, включно з внутрішньоорганізаційною діяльністю їхніх органів [7, с. 28–29, 206–207, 284–324, 363–387; 12, с. 13]. Також не слід вводити до кола адміністративного права адміністративне судочинство, яке є невід'ємною частиною судочинства.

Метою статті є визначення оптимального співвідношення між поняттями юридичної відповідальності (кримінальної, адміністративної, цивільної, дисциплінарної) за земельні правопорушення. Обґрунтування запропонованої оптимізації, яка полягає насамперед в обмеженні предмета адміністративного права відносинами державного управління. Визначення підстав і меж адміністративної відповідальності правопорушеннями посадових та інших уповноважених осіб на державній службі під час виконання своїх посадових (службових) повноважень. Наведення аргументів на користь того, що правила поведінки, які входять до сфери регулювання базових для суспільно-економічних відносин кодексів, зокрема Кодексу України про адміністративні правопорушення [20], Земельного кодексу України [17], слід перенести до відповідних нормативних актів – так само, як це вже зроблено під час кодифікації митного і податкового законодавства [18; 19].

Виклад основного матеріалу. Досягнутий в історичному розвитку тип громадянського суспільства вирізняється системою взаємодії в правових межах вільних і рівноправних індивідів (громадян) та їхніх добровільно сформованих об'єднань, які перебувають у відносинах конкуренції та солідарності, поза прямим втручанням держави, орієнтованої на створення реальних можливостей використання належних їм прав і свобод [2, с. 79]. При цьому громадянське суспільство і правова держава взаємодіють на засадах рівноправного

партнерства, а отже, взаємної відповідальності за виконання свого комплексу соціальних, зокрема юридичних, обов'язків, включно із забезпеченням і підтриманням спільно вироблених і встановлених правил громадського порядку.

За порушення встановлених у суспільстві правил суб'єкт несе юридичну відповідальність. У юриспруденції виокремлюють два методи правового регулювання – імперативний і диспозитивний. Диспозитивний метод застосовується у правовідносинах приватного права. І якщо порушення випливає з договірних відносин, то відповідальність сторін може бути передбачена договором або Цивільним кодексом України [3].

Рух до людиноцентризму та гуманізації правового регулювання в умовах громадянського суспільства і демократичної правової держави неможливий без переосмислення понять адміністративного правопорушення (проступку) та адміністративної відповідальності, її предмета і меж [9, с. 66-72, 420–424], а також галузевого розмежування кримінального, адміністративного права і права публічного порядку.

Нині юридична відповідальність посадових осіб за вчинення посадових кримінальних правопорушень міститься в Кримінальному кодексі – ст.ст. 364–370 розділу XVII «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» та в Кодексі України про адміністративні правопорушення – ст. 166³ «Дискримінація підприємців органами влади та управління» і статті глави 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією».

Ступінь суспільної небезпеки є межею поділу не тільки для дефініцій «злочин» і «проступок», а й для юридичної відповідальності за їх вчинення. Наявність такої правової аксіоми змушує здійснити пошук термінологічного позначення відповідальності за вчинення проступку.

Імперативний метод притаманний адміністративним та іншим правовідносинам публічного права. Так, відповідальність за правопорушення (делікт) у країнах континентальної правової сім'ї регламентується законодавством. В Україні відповідальність за вчинення

злочину як суспільно небезпечною діянням настає відповідно до Кримінального кодексу України і за своєю суттю є кримінальною відповідальністю [4].

Головні завдання, які виконує суспільство для досягнення мети – захисту суспільних відносин від злочинних посягань, – покарати винного за вчинення злочину, застосувавши покарання за скоєний злочин; показати іншим членам суспільства, схильним до девіантної поведінки, що покарання невідворотне.

Найбільш несприятливою санкцією за порушення норм кримінального законодавства є позбавлення волі. Серед інших кримінально-правових санкцій є такі, що пов'язані з обмеженнями певних конституційних прав, наприклад ті, що передбачають конфіскацію майна.

За вчинення проступку – незначного суспільно шкідливого діяння, що порушує встановлені правила поведінки в тій чи іншій сфері суспільно-економічного життя, для суб'єкта, який не наділений владними повноваженнями, має наставати тільки дисциплінарна відповідальність, у жодному разі не адміністративна. Адже правопорушник порушив саме дисциплінарні приписи поведінки в громадському транспорті, на виробництві, на природі, під час проходження митного контролю тощо. Адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності – «прерогатива» посадових осіб, наділених адміністративними (управлінськими) повноваженнями у сфері державної влади.

Завданням дисциплінарної відповідальності, серед інших, є перевиховання особи, яка вчинила незначне порушення встановлених у суспільстві правил, закріплених у законодавстві, а також запобігання подальшим протиправним проявам. Такими заходами впливу насамперед мають стати стягнення: попередження, штраф, громадські (публічні) роботи. Водночас лінією розмежування між кримінальною відповідальністю та адміністративною відповідальністю є суспільна небезпека вчиненого діяння [5, с. 74–81].

Відповідно до викладених постулатів норми деліктного законодавства України потребують подальшого вдосконалення в рамках людиноцентристського підходу, що орієнтує

на зниження рівня криміналізації законодавства [4]. При цьому має відбуватися обмеження малоефективних жорстких покарань (позбавлення волі) на користь застосування штрафних санкцій [6, с. 34–35]. А також зменшення карального та адміністративного впливу держави на користь правозахисної функції, на послаблення адміністративного тиску на користь публічно-сервісних функцій [7, с. 229–264; 8, с. 10].

Дисциплінарна відповідальність – вид юридичної відповідальності, основним змістом якої виступають заходи стягнення, що застосовуються посадовою особою до порушника встановлених правил поведінки – вчинення проступку в певній суспільно-економічній сфері. Дисциплінарна відповідальність має здебільшого виховний характер щодо правопорушника.

Таким чином, у сфері публічного порядку дисциплінарна відповідальність настає за проступки, що порушують приписи публічного порядку. Таку відповідальність слід відрізнити від дисциплінарної відповідальності у зв'язку з порушеннями трудової, військової, поліцейської, протипожежної та інших різновидів дисципліни, передбачених трудовим законодавством, дисциплінарними статутами, базовими кодексами та законами, що регулюють діяльність відповідних органів.

У цьому контексті адміністративний проступок – протиправне винне діяння або бездіяльність, вчинене суб'єктом посадових правовідносин у сфері державного управління та публічного адміністрування, за яке законодавством передбачено юридичну відповідальність. Цей вид відповідальності є дисциплінарною відповідальністю посадових осіб за незначні діяння – адміністративні проступки.

Фактичними підставами дисциплінарної відповідальності посадових осіб за вчинення адміністративних проступків стають тільки правопорушення осіб, які перебувають на державній службі в органах державної влади та місцевого самоврядування, передбачені відповідним «Адміністративним кодексом» або «Кодексом про адміністративні правопорушення» [9, с. 429–435].

Інші правові норми соціального гуртожитку або ж правила поведінки в публічних місцях доцільно розмістити в «Кодексі публічного порядку». Суспільно шкідливі наслідки їх порушень

дають змогу доповнити правову термінологію поняттям публічного проступку, за вчинення якого настає дисциплінарна відповідальність.

Для того, щоб система законодавства була ефективною і відповідала постулатам юриспруденції, актуальним питанням є її впорядкування шляхом створення повноцінних кодексів за окремими сферами адміністративно-правового регулювання: медичним, соціальним, інформаційним, дорожньо-транспортним тощо. У цих кодексах особливе місце мають посідати антиделіктні норми. Одночасно Адміністративний кодекс України як джерело матеріального права регулюватиме компетенцію і діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, включно з адміністративною відповідальністю їхніх службовців за вчинення посадових (службових) проступків [8, с. 14–15].

За такого підходу правопорушники, які порушують норми дисципліни в громадських місцях – вчиняють публічно-дисциплінарні проступки, несуть публічно-дисциплінарну відповідальність за свою протиправну поведінку. А представники правоохоронних органів (поліції) у разі порушення процедур притягнення винних до дисциплінарної (в цьому випадку – публічно-дисциплінарної) відповідальності несуть адміністративно-дисциплінарну (посадову, управлінську) відповідальність [16].

Відповідно до ступеня суспільної небезпеки вчиненого адміністративного делікту (адміністративного правопорушення) посадовець несе або дисциплінарну, або кримінальну відповідальність. За адміністративний проступок особа, наділена владно-управлінськими повноваженнями у сфері публічних правовідносин, несе дисциплінарну відповідальність. А за посадовий злочин зазначена особа несе кримінальну відповідальність.

Відмежування адміністративної відповідальності як юридичної відповідальності посадових осіб публічного права від інших видів відповідальності потребує вирішення питання щодо того, до якої відповідальності притягати порушників у сфері земельних правовідносин.

Згідно з частиною першої статті 211 Земельного кодексу України громадяни та юридичні особи несуть цивільну,

адміністративну або кримінальну відповідальність відповідно до законодавства [17]. Також частина друга зазначеної норми закону передбачає, що законом може бути встановлено відповідальність і за інші порушення земельного законодавства.

На думку О. О. Погрібного, всі земельні правопорушення за об'єктом поділяються на земельні правопорушення і земельні правопорушення екологічної спрямованості. При цьому земельні правопорушення поділяються на земельні правопорушення майнового характеру і на земельні правопорушення у сфері управління [21, с. 421].

Зазначимо, що цивільно-правова відповідальність застосовується за порушення майнових прав суб'єктів земельних правовідносин. Вона полягає у настанні несприятливих для порушника наслідків, які передбачені договором або законом, та задоволенні інтересів потерпілої сторони. У статті 210 Земельного кодексу України встановлено, що угоди, укладені з порушенням встановленого законом порядку купівлі-продажу, ренти, дарування, застави, обміну земельних ділянок, визнаються недійсними за рішенням суду. Тобто зазначена стаття відсилає до норм цивільного права, правил укладання договорів, правових наслідків та відповідальності за порушення встановленого законом порядку. Стаття 156 Земельного кодексу України встановлює, що власникам землі та землекористувачам відшкодовуються збитки, заподіяні внаслідок:

а) вилучення (викупу) сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників для потреб, не пов'язаних із сільськогосподарським і лісгосподарським виробництвом;

б) тимчасового зайняття сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників для інших видів використання;

в) встановлення обмежень щодо використання земельних ділянок;

г) погіршення якості ґрунтового покриву та інших корисних властивостей сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників;

г) приведення сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників у непридатний для використання стан;

д) неодержання доходів за час тимчасового невикористання земельної ділянки;

е) використання земельних ділянок для потреб нафтогазової галузі;

є) використання земельних ділянок для потреб надрокористування з метою дослідно-промислової розробки родовищ бурштину, інших корисних копалин загальнодержавного значення та/або видобування бурштину, інших корисних копалин загальнодержавного значення [17].

Вимоги закону передбачають, що відшкодування збитків здійснюється винними особами як при вчиненні правопорушень, так і при вчиненні правомірних дій, котрі можуть спричинити збитки в подальшому. Також збитки, заподіяні неправомірними діями на підставі загальних положень цивільного законодавства: ст.ст. 1166–1194, 1209–1211 Цивільного кодексу України [3], законодавства інших галузей права (екологічного, господарського, фінансового тощо).

Сучасна адміністративна відповідальність за порушення земельного законодавства передбачена главою 7 Кодексу України про адміністративні правопорушення [20], зміст якої також охоплює правопорушення у сфері охорони природи (лісокористування, надрокористування, використання водних ресурсів, повітряного простору), використання природних ресурсів і охорони культурної спадщини. Однак відповідні склади адміністративних правопорушень містяться і в інших главах Кодексу України про адміністративні правопорушення (глави 8, 9, 10, 15), а також інших законах: наприклад, положення ст. 127 Повітряного кодексу України, ст.ст. 217, 239 Господарського кодексу України або ст. 46 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» тощо. Такий правовий «вінегрет» потребує негайного втручання законотворців. Проступки в земельній сфері потрібно невідкладно перенести до базового Земельного кодексу.

Кримінальна відповідальність у сфері земельних відносин передбачена розділом VIII «Злочини проти довкілля» Кримінального кодексу України, що містить низку правопорушень через свою суспільну небезпеку, характерною

ознакою якої є застосування стосовно інших галузей права більш суворой санкції до правопорушника: ст.ст. 197-1, 239, 252, 254 Кримінального кодексу України. Крім того, кримінальна відповідальність за земельні правопорушення може наставати за іншими статтями зазначеного закону, які встановлюють відповідальність за посадові злочини за зловживання владою або службовими повноваженнями: ст.ст. 364–366 Кримінального кодексу України.

На відміну від норм кримінального права, що кодифіковані виключно в Кримінальному кодексі України, деякі норми у сфері земельних правовідносин, закріплені в Кодексі України про адміністративні правопорушення, за своєю сутністю не є адміністративними правопорушеннями у зв'язку з неналежним суб'єктним складом. Так, санкціями статей 52, 56 зазначеного Закону передбачається накладання штрафу на громадян та суб'єктів підприємницької діяльності за: псування сільськогосподарських та інших земель, забруднення їх хімічними і радіоактивними речовинами, нафтою і нафтопродуктами, неочищеними стічними водами, виробничими та іншими відходами, нежиття заходів щодо боротьби з бур'янами; знищення громадянами межових знаків меж землекористувань.

На нашу думку, вказані норми законодавства належать до земельних правопорушень і мають бути закріплені в окремій главі Розділу VIII Земельного кодексу України. Крім того, зміст статей 53, 53-1, 53-3, 53-4, 54, 55 Кодексу України про адміністративні правопорушення, санкціями яких передбачена адміністративна відповідальність для громадян, мають бути перепрацьовані на законодавчому рівні, результатом відповідних змін має стати чітке нормативне розмежування відповідальності суб'єктів владних повноважень за адміністративні правопорушення у сфері управління земельними відносинами від земельних правопорушень громадян та суб'єктів господарювання.

Висновки. Таким чином, становлення і розвиток громадянського суспільства, організованого в демократичну, соціальну, правову державу відповідно до принципу народного

суверенітету, призводить до змін самої суті деліктологічних правовідносин, повернення до постулатів теорії права (в контексті відродженого природного права). Відокремлення приписів і санкціонованих звичаїв публічного порядку в самостійну галузь права шляхом внесення її до інститутів публічних правил, що регулюють цей порядок, утворює систему норм публічно-правового порядку.

Запропонована диференціація та систематизація юридичної відповідальності є підставою приведення системи законодавства у відповідність до аксіом теорії права (юриспруденції), що базуються на постулатах римського цивільного права. Це сприятиме поліпшенню як публічного порядку зокрема, так і розвитку інститутів громадянського суспільства, демократії та утвердження верховенства права загалом. А також гуманізації юридичної відповідальності, поширенню психологічно-виховних заходів соціальної (моральної) відповідальності, зміцненню дисципліни соціального співжиття, вихованню самодисципліни громадян як складової індивідуальної правосвідомості.

Трансфер норм щодо відповідальності за земельні проступки посадових осіб приватного права та громадян до базового земельного кодексу дозволить систематизувати й виокремити норми щодо безпосередньої адміністративної відповідальності посадових осіб публічного права (органів державної влади, місцевого самоврядування) за протиправні дії (бездіяльність), земельні правопорушення у сфері управління.

Список використаних джерел

1. Колодій А. М. Принципи права України : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права. Київ : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. 520 с.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
5. Петков С. Поділ правопорушення (delictum) за ступенем суспільної небезпеки на проступок (суспільно шкідливе діяння) та злочин (суспільно небезпечне діяння) в контексті реформування кримінальної юстиції. *Публічне право*. 2020. № 1 (37). С. 72–84.

6. Кримінальне право і законодавство України. Загальна частина : курс лекцій / за ред. М. Й. Коржанського. Київ : Атіка, 2001. 432 с.

7. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон : Олді-Плюс, 2018. 446 с.

8. Деліктологія : монографія / за заг. ред. С. В. Петкова, І. М. Копотуна. Прага : Європейський інститут післядипломної освіти, 2020. 340 с.

9. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення / за заг. ред. С. В. Петкова. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 792 с.

10. Кузьменко О. В., Пастух І. Д., Плугатир М. В., Співак М. В., Підвисоцький В. В. Адміністративне право. Загальна частина : мультимедійний навчальний посібник. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2017. 232 с.

11. Адміністративне право України : підручник, 2-ге видання / за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. Харків : Право, 2013. 656 с.

12. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.

13. Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.

14. Круглов О. М. Юридичне співвідношення термінів «посадова особа» і «службова особа» в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 4. С. 201–206.

15. Кодекс законів про працю України : Закон УРСР від 10.12.1971 № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)* 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.

16. Петков С. В. Теорія адміністративного права : навч. посіб. Київ : КНТ, 2014. 302 с.

17. Земельний кодекс : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27.

18. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14. № 15–16. № 17. Ст. 112.

19. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45. № 46–47. № 48. Ст. 552.

20. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

21. Земельне право України : підручник / за ред. Погрібного О. О., Каракаша І. І. Київ : Істина, 2003. 448 с.

Petkov V.,

Doctor of Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine,
Chief Researcher at the Research Laboratory
for the Prevention of Criminal Offenses,
Donetsk State University of Internal Affairs, Ukraine
ORCID: 0000-0003-4310-5876;

Komar A.,

Postgraduate student,
Military Institute
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
ORCID: 0009-0006-2030-2411

LAND OFFENSES: DISTINCTION BETWEEN CRIMINAL, ADMINISTRATIVE AND DISCIPLINARY LIABILITY

The constitutional principles of a democratic and legal state guide the development of Ukraine in the direction of people's rule and a legal state. Therefore, the subsystem of legal norms regulating homogeneous relations in the sphere of public and state maintenance of law and order acquires special importance for the materialization of formal and declarative norms about a democratic and legal state. Therefore, it is relevant to substantiate the need to separate the rules (norms) of public (public) order and disciplinary responsibility for their violation from the branches of administrative legislation into a separate branch according to the postulates of law. It is appropriate that the state regulation of behavior in public (public) places should be set out in the Code of Public Order. And the norms regulating responsibility for land, forest, air, etc. misdemeanors were transferred to the basic codes regulating legal relations in the relevant spheres of socio-economic life. At the same time, the primary task is to update and reform legislation based on the postulates and axioms of legal theories.

The formation and development of civil society, organized into a democratic, social, legal state, in accordance with the principle of popular sovereignty, leads to changes in the very essence of delictological legal relations, a return to the postulates of legal theory (in the context of revived natural law). The separation of prescriptions and sanctioned customs of public order into an independent branch of law by including public rules regulating this order in its institutions forms a system of norms of public legal order. The proposed differentiation and systematization of legal responsibility is the basis for bringing the legal system into compliance with the axioms of the theory of law (jurisprudence) based on the postulates of Roman civil law. This will contribute to the improvement of both public order, in particular,

and the development of civil society institutions, democracy, and the establishment of the rule of law in general. As well as the humanization of legal responsibility, the spread of educational and psychological measures of social (moral) responsibility, the strengthening of the discipline of social coexistence, the education of citizens' self-discipline as a component of individual legal awareness. The transfer of norms regarding the responsibility for land offenses of private law officials and citizens to the basic land code will allow to systematize and separate the norms regarding the direct administrative responsibility of public law officials (state authorities, local self-government bodies) for illegal actions (inaction), land offenses in the field of management.

Key words: *legal responsibility, criminal offense, administrative offense, land offenses, land offenses in the field of management, public order, public misdemeanor.*

References

1. Kolodiy, A. M. (1998), *Principles of Law of Ukraine*, Jurinkom Inter, Kyiv.
2. Skakun, O. F. (2010), *Theory of State and Law*, Alerta, Kyiv.
3. Ukraine (2003), *Civil Code of Ukraine*: Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.
4. Ukraine (2001), *Criminal Code of Ukraine*: Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.
5. Petkov, S. (2020), *Division of an offense (delictum) by the degree of public danger into a misdemeanor (socially harmful act) and a crime (socially dangerous act) in the context of criminal justice reform*, Public Law, № 1 (37).
6. Korzhansky, M. (2001), *Criminal Law and Legislation of Ukraine. General part. Course of lectures*, Atika, Kyiv.
7. Galunko, V., Dikhtievskyi, P., Kuzmenko, O., Stetsenko, S. (2018), *Administrative law of Ukraine. Full course*, Oldi-Plus, Kherson.
8. Petkov, S., Kopotun, I. (2020), *Delictology*, European Institute of Postgraduate Education, Prague.
9. Petkov, S. (2020), *Scientific and Practical Commentary on the Code of Ukraine on Administrative Offenses*, Jurinkom Inter, Kyiv.
10. Kuzmenko, O. V., Pastukh, I. D., Pluhaty, M. V. (2017), *Administrative Law. General part. Multimedia textbook*, National Academy of Internal Affairs, Kyiv.
11. Butyak, Y. P., Garashchuk, V. M., Bogutskyi, V. V. and others (2013), *Administrative Law of Ukraine*, Pravo, Kharkiv.
12. Ukraine (2005), *The Code of Administrative Procedure of Ukraine*: Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

13. Ukraine (2016), *On the Judiciary and the Status of Judges* : Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

14. Kruglov, O. M. (2011), "Legal correlation of the terms "official" and "official" in Ukraine", *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, № 4.

15. Ukraine (1971), *Code of Laws on Labor of Ukraine* : Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

16. Petkov, S. V. (2014), *Theory of Administrative Law*, KNT, Kyiv.

17. Ukraine (2002), *Land Code of Ukraine* : Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

18. Ukraine (2010), *Tax Code of Ukraine* : Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

19. Ukraine (2012), *Customs Code of Ukraine* : Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

20. Ukraine (1984), *Code of Ukraine on Administrative Offenses* : Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

21. Pogribnyi, O. O., Karakash, I. I. (2003), *Land Law of Ukraine*, Istyna, Kyiv.